

# Školní úspěšnost žadatelů dotace MŠMT “Podpora romských žáků středních škol”

Dana Bittnerová

## Úvod

Na základě objednávky podpořené úzkou spoluprací MŠMT byl proveden výzkumu efektivity dotačního programu “Podpora romských žáků středních škol”.<sup>1</sup> Jeho úkolem bylo zjistit, zda státem vynaložené finanční prostředky jsou účelně využívány, tedy zda sledovaný dotační program pomáhá romským žákům k úspěšnému absolvování střední školy, jaké jsou jeho přednosti a v čem naopak spočívají jeho rezervy.

Kromě zadané evaluace efektivity dotačního programu může ovšem prováděný výzkum přispět i k řešení dalších otázek spojených se vzděláváním romských žáků. Příležitost, která umožnila soustředit informace o této specifické skupině romských žáků českých středních škol, otevřela cestu k validnímu zhodnocení školní úspěšnosti romských středoškoláků vůbec. I když je analyzovaná skupina žáků determinovaná jejich vůlí a možnostmi zapojit se do dotačního programu,<sup>2</sup> lze tento výzkum pokládat za v současnosti jeden ze zásadních zdrojů informací o školní trajektorii romských žáků, kteří studují na školách třetího stupně.

Stěžejní otázkou tohoto příspěvku se tedy stane analýza struktury “romského” středního školství a sledování úspěšnosti vzdělávacího procesu. Bude tedy sledovat rozložení romských žáků v jednotlivých typech studia, zaměří se na věkovou strukturu romské populace usilující o středoškolské vzdělání a v neposlední řadě zhodnotí, kolik žáků školu úspěšně dokončí a naopak kolik žáků studia či učení zanechá.

## Metoda výzkumu

Výzkumu efektivity dotačního programu MŠMT byl dosud realizován ve dvou etapách. První etapa, jejíž výsledky jsou zde prezentovány, proběhla ve třetím čtvrtletí kalendářního roku 2003. S ohledem na zadání výzkumu, jeho časový horizont realizace a jeho vyhodnocení bylo v první etapě přikročeno k výběrovému šetření.

Sběr dat byl realizován ve čtyřech krajích s největším početním zastoupením romských žáků – žadatelů o dotaci: **Moravskoslezském, Ústeckém, Středočeském a Praze**. Soustředil se na situaci romských žáků - žadatelů pouze sedmého kola dotace (tedy žadatelů v prvním pololetí 2003).<sup>3</sup> Reálně se do výzkumu zapojilo **135 škol** a údaje byly získány o **672 romských žácích** středních škol.<sup>4</sup> (Srov. tab. 1 a 2.)

Sběr dat byl proveden na základě dotazníkové ankety, která sledovala individuální školní trajektorii romského žáka – žadatele o dotaci. Zjištěné údaje a tedy i jejich vyhodnocení jsou kvantitativní povahy.

---

<sup>1</sup> Výzkum financovalo MŠMT a Kabinet pro výchovu k demokratickému občanství při FHS UK. Výzkum byl realizován pod vedením autorky textu a zapojili se do něj externí pracovníci: M. Hajská, M. Bořkovicová, L. Budilová, O. Poduška a P. Sedláčková. Statistické výpočty provedla v programu SPSS M. Šmídová (fa Point, s r.o.).

<sup>2</sup> Dotační program MŠMT je adresován žákům ze sociálně slabých rodin, byť pojem sociálně slabá rodina není explicitně definován. Program administruje škola. Na ní záleží, zda se zapojí do programu a nabídne jej svým žákům. Další limitou pro zapojení se do programu je i vůle samotných žáků. Jak ukázal výzkum, pro řadu žáků z integrovaných romských rodin je tato nabídka pro svůj symbolický kontext nepřijatelná.

<sup>3</sup> Dotační program byl zahájen roku 2000. O dotaci lze žádat dvakrát do roka: v prvním a v druhém pololetí kalendářního roku.

<sup>4</sup> Do výzkumu se nezapojily pouze čtyři školy, které v daném období o dotaci pro své žáky žádaly, tedy v sledovaném souboru chybí údaje o 11 žácích.

Tab. 1. Počty škol, jejichž žáci žádali o dotaci v prvním pololetí roku 2003, podle sledovaných krajů.

| Kraj            | Počet žáků | v %          |
|-----------------|------------|--------------|
| Moravskoslezský | 48         | 35,6         |
| Středočeský     | 35         | 25,9         |
| Ústecký         | 29         | 21,5         |
| Praha           | 23         | 17,0         |
| <b>Celkem</b>   | <b>135</b> | <b>100,0</b> |

Tab. 2. Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci, podle sledovaných krajů.

| Kraj            | Počet žáků | v %          |
|-----------------|------------|--------------|
| Moravskoslezský | 275        | 40,9         |
| Středočeský     | 174        | 25,9         |
| Ústecký         | 150        | 22,3         |
| Praha           | 73         | 10,9         |
| <b>Celkem</b>   | <b>672</b> | <b>100,0</b> |

### Romští žáci středních škol

S odvoláním na výše uváděné limity ve výběru skupiny romských žáků středních škol budou zde prezentované údaje popisovat výhradně situaci těch mladých lidí, kteří žádali o dotaci MŠMT. Protože neexistují žádné objektivní publikované údaje o celkovém počtu romských žáků středních škol v České republice (popřípadě v jednotlivých krajích), nelze ani provádět komparace, které by zvažovaly relevanci uváděných dat v rámci romské populace v ČR.

Z celkového počtu 672 sledovaných romských žáků - žadatelů o dotaci bylo 300 mužů a 372 žen. Relativně vyrovnaný poměr obou pohlaví jednoznačně ukazuje, že přístup ke střednímu vzdělání není pro Romy genderově determinován.

Přestože by bylo směle odvozovat od početního zastoupení romských žáků – žadatelů o dotaci v jednotlivých krajích míru jejich zájmu o studium na středních školách, je zajímavé si všimnout, že mnohem více romských žáků – žadatelů o dotaci navštěvuje školy v Moravskoslezském kraji než ve zbývajících třech sledovaných regionech (srov. tab. 2). Tedy i když nelze říci, že v Moravskoslezském kraji mají mladí lidé z romských rodin obecně větší zájem o vzdělání, můžeme konstatovat, že zde se o jeho zvyšování výrazněji zasazují (právě prostřednictvím administrované podpory).

Svou výpovědní hodnotu má též údaj o zřizovateli škol, na kterých romští žáci – žadatelé o dotaci studují nebo se učí. Rozložení sledovaných romských žáků – žadatelů o dotaci podle zřizovatele školy vyznívá ve prospěch krajů (339) a soukromých zřizovatelů (274). Naopak školy, jejichž zřizovatelem je MŠMT a církve, jsou zastoupeny spíše okrajově. Porovnáme-li tato čísla s celorepublikovou statistikou, je zde patrné vysoké zastoupení žáků soukromých škol. (Srov. tab. 3.) Tento stav jednoznačně ovlivňují soukromé školy, které často orientují své vzdělávací programy přímo na romskou populaci (např. školy sociálně právního zaměření). Na celkovém počtu romských žáků v souboru se podílely 29,8 %; v rámci podsouboru soukromých škol vzdělávaly téměř 73 % žáků -žadatelů.

Tab. 3. Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci, podle zřizovatele školy.

| <b>zřizovatel</b>    | <b>počet žáků</b> | <b>v %</b>   | <b>celorep. průměr<sup>5</sup></b> |
|----------------------|-------------------|--------------|------------------------------------|
| MŠMT                 | 19                | 2,8          | nezjištěno <sup>6</sup>            |
| krajský úřad         | 339               | 50,4         | 84,4                               |
| soukromá škola       | 274               | 40,8         | 13,3                               |
| církev               | 40                | 6,0          | 1,5                                |
| ostatní <sup>7</sup> | -                 | -            | 0,8                                |
| <b>celkem</b>        | <b>672</b>        | <b>100,0</b> | <b>100,00</b>                      |

Z hlediska zájmu romských žáků – žadatelů o dotaci převažují ve výběru škol třetího stupně školská zařízení, která nabízejí nematuritní studijní obory (388). Více než polovina sledovaných mladých lidí, kteří se prostřednictvím žádosti o dotaci deklarovali jako Romové, navštěvovala odborná učiliště, učiliště nebo dvouleté praktické školy. Nicméně ani 40% romských středoškoláků (269), jež upřednostnili maturitní studium, není zanedbatelných. Tito středoškoláci se vzdělávají nejčastěji v střední škole sociálně-právního zaměření (159). Ne výjimečnou volbou bývá i střední pedagogická škola, obchodní akademie, gymnázium a střední hotelová či podnikatelská škola. Romští žáci – žadatelé o dotaci pokračují ve své vzdělávací kariéře i v rozšiřujícím studiu (15). (Srov. tab. 4.)

Tab. 4. Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci, podle typu studia.

| <b>Typ studia</b>   | <b>Počet žáků</b> | <b>v %</b>   |
|---------------------|-------------------|--------------|
| s maturitou         | 269               | 40,0         |
| bez maturity        | 388               | 57,7         |
| rozšiřující studium | 15                | 2,3          |
| <b>Celkem</b>       | <b>672</b>        | <b>100,0</b> |

Koncepce vzdělávací kariéry romských žáků – žadatelů o dotaci má do jisté míry svá specifika. Skutečnost, že téměř 20% žáků – žadatelů se do školy vrátilo po určité časové prodlevě, ukazuje, že kontinuální vzdělávací dráha není závaznou normou. (Srov. tab. 5.)

Tab. 5. Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci, podle kontinuální vzdělávací kariéry.

| <b>kontinuita školní docházky</b> | <b>počet žáků</b> | <b>v %</b>   |
|-----------------------------------|-------------------|--------------|
| kontinuální                       | 497               | 74,0         |
| přerušeni                         | 134               | 19,9         |
| nezjištěno                        | 41                | 6,1          |
| <b>celkem</b>                     | <b>672</b>        | <b>100,0</b> |

<sup>5</sup> Údaje jsou přepočítány z dat za školní rok 2002/2003. Pramen: <http://founder.uiv.cz>, květen 2004.

<sup>6</sup> Údaj o počtech žáků školy zřizované MŠMT je v citovaném prameni zahrnut pod rubriku Státní správa. Nelze jej tedy zjistit.

<sup>7</sup> Rubrika ostatní obsahuje školy, jejichž zřizovatelem je státní správa nebo obec.

Zároveň ovšem toto zjištění dokládá výrazný posun v přístupu ke vzdělání často již dospělých mladých lidí. Tedy vzdělání se stává dodatečně hledaným a doplňovaným potenciálem osobního růstu. Skutečnost, že 82 romští žáci – žadatelé o dotaci jsou starší 26 let (narození v letech 1942-1976) tuto skutečnost jednoznačně potvrzuje.

Statistiky mapující profil romského žáka – žadatele odpovídají na otázku, kdo vstupuje na střední školy. Pro zhodnocení “romského” střední školství je ovšem podstatnější sledovat úspěšnost žáků při získávání vzdělání. Ze sledovaného počtu 672 žáků, kteří v prvním pololetí kalendářního roku 2003 žádali dotaci, 464 žáci nadále studují, 115 žáků řádně ukončilo studia a 93 žáci školu opustili, aniž by dostudovali. Dalo by se říci, že v porovnání s celorepublikovým průměrem v rozložení sledovaných kategorií romští žáci – žadatelé o dotaci vlastně selhávají. V daleko větší míře opouštějí studia, aniž by je dokončili, což se pak logicky promítá i do nižšího počtu absolventů. (Srov. tab. 6.) Kritický rok v vzdělávací trajektorii romských žáků - žadatelů představuje první ročník, kdy studia zanechá téměř pětina romských žáků. (Srov. tab.7.)

Tab. 6. *Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci, podle stavu studia.*

| <b>stav studia</b> | <b>počet žáků</b> | <b>v %</b>   | <b>celorepublik.průměr (%)<sup>8</sup></b> |
|--------------------|-------------------|--------------|--|
| žák školy          | 464               | 69,1         | 72,8                                       |
| absolvent          | 115               | 17,1         | 23,1                                       |
| nedokončil         | 93                | 13,8         | 4,1  |
| <b>celkem</b>      | <b>672</b>        | <b>100,0</b> | <b>100,0</b>                               |

Tab. 7. *Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci a zanechali studia, podle ročníků.*

| <b>studijní ročník</b> | <b>počet žáků</b> | <b>v % ve vztahu k počtu studentů v ročníku</b> |
|------------------------|-------------------|---|
| první                  | 57                | 19,0  |
| druhý                  | 23                | 12,9  |
| třetí                  | 8                 | 6,1   |
| čtvrtý                 | 4                 | 9,3   |
| pátý                   | -                 | -   |
| rozšiřující studium    | 1                 | 6,7   |
| <b>celkem</b>          | <b>93</b>         | <b>13,8</b>                                     |

Do úspěšnosti studia romských žáků – žadatelů o dotaci se do jisté míry promítá faktor kontinuálního vzdělávání. Překvapivě vyšší míru vůle vytrvat ve studiu vykazují romští žáci, kteří začali studovat po určité časové pauze. To potvrzuje již zmiňovanou hypotézu, že hodnota vzdělání v romské populaci roste, a to téměř napříč věkovými stupni. (Srov. tab.8 a 9.)

<sup>8</sup> Údaje za celorepublikový průměr jsou vypočítána na základě údajů o počtu nově přijatých žáků, celkového počtu žáků a absolventů za školní roky 2001/02 a 2002/03, uvedených na <http://founder.uiv.cz>. květen 2004.

Tab. 8. Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci, podle stavu studia a kontinuální vzdělávací kariéry.

| kontinuita školní docházky | žák školy |      | absolvent |      | nedokončil |      | celkem |     |
|----------------------------|-----------|------|-----------|------|------------|------|--------|-----|
|                            | počet     | v %  | počet     | v %  | počet      | v %  | počet  | v % |
| kontinuální                | 340       | 68,4 | 84        | 16,9 | 73         | 14,7 | 497    | 100 |
| přerušeni                  | 103       | 76,9 | 21        | 15,7 | 10         | 7,5  | 134    | 100 |
| nezjištěno                 | 21        | 51,2 | 10        | 24,4 | 10         | 24,4 | 41     | 100 |

Skutečnost, že žáci, kteří se “vracejí” do školy, jsou ve studiu vytrvalejší, ukazuje analýza stavu studia v závislosti na věku žáka. Obecně by se dalo tvrdit, že čím je romský žák střední školy starší, tím má větší zájem se na škole udržet a posléze ji řádně ukončit. Přesto procenta absolvovaných dosud tvoří především mládež a lidé nižšího mladšího věku (sedmnáctiletí až jednadvacetiletí romští žáci).

Tab. 9. Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci, podle stavu studia a věku.

| věk žáka            | žák školy |      | absolvent |      | nedokončil |      | celkem |     |
|---------------------|-----------|------|-----------|------|------------|------|--------|-----|
|                     | počet     | v %  | počet     | v %  | počet      | v %  | počet  | v % |
| 14 let <sup>9</sup> | 1         | 100  | -         | -    | -          | -    | 1      | 100 |
| 16 let              | 51        | 78,5 | -         | -    | 14         | 21,5 | 65     | 100 |
| 17 let              | 149       | 78,8 | 9         | 4,8  | 31         | 16,4 | 189    | 100 |
| 18 let              | 108       | 75,0 | 13        | 9,0  | 23         | 16,0 | 144    | 100 |
| 19 let              | 37        | 37,8 | 51        | 52,0 | 10         | 10,2 | 98     | 100 |
| 20 let              | 11        | 28,9 | 20        | 52,6 | 7          | 18,4 | 38     | 100 |
| 21 let              | 3         | 25,0 | 8         | 66,7 | 1          | 8,3  | 12     | 100 |
| 22–26 let           | 33        | 80,5 | 6         | 14,6 | 2          | 4,9  | 41     | 100 |
| starší 26 let       | 70        | 85,4 | 8         | 9,7  | 4          | 4,9  | 82     | 100 |
| nezjištěno          | 1         | 50   | -         | -    | 1          | 50   | 2      | 100 |

Školní úspěšnost, tedy školní trajektorie vedoucí k úspěšnému završení střední školy, není také stejná s ohledem na region/kraj, v němž romští žáci – žadatelé o dotaci chodí do školy. Zatím co výsledky za Moravskoslezský a Středočeský kraj jsou srovnatelné s průměrem za celý soubor, situace v Ústeckém kraji a Praze se vymyká. Ústecký kraj drží jak primát v oblasti neúspěšných studentů (20,7 %), tak ve vysokém počtu žáků, kteří završili svá studia (24 %). Naopak v Praze romští žáci – žadatelé v daleko menší míře školu opouštějí, a to jak z důvodu absolutoria, tak z důvodu selhání. Z vývoje čísel lze předpokládat, že pražští romští žáci směřují k úspěšnému završení studia. (Srov. tab. 10.)

<sup>9</sup> Jedná se o žáka osmiletého gymnázia.

Tab. 10. Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci, podle stavu studia a kraje.

| Kraj            | Žák školy |      | Absolvent |      | Nedokončil |      | Celkem |     |
|-----------------|-----------|------|-----------|------|------------|------|--------|-----|
|                 | Počet     | v %  | Počet     | v %  | Počet      | v %  | Počet  | v % |
| Moravskoslezský | 195       | 70,9 | 42        | 15,3 | 38         | 13,8 | 275    | 100 |
| Středočeský     | 123       | 70,7 | 31        | 17,8 | 20         | 11,5 | 174    | 100 |
| Ústecký         | 83        | 55,3 | 36        | 24,0 | 31         | 20,7 | 150    | 100 |
| Praha           | 63        | 86,3 | 6         | 8,2  | 4          | 5,5  | 73     | 100 |

Analýza školní úspěšnosti ukázala rozdíly i z hlediska volby typu studia. Logicky neúspěšnějšími jsou romští žáci – žadatelé o dotaci, kteří se vzdělávají v rozšiřujícím studiu. Naopak nejvíce selhávají ovšem zároveň i absolvuji žáci zpravidla dvouletých a tříletých nematuritních oborů. Ve srovnání s nimi minimálně čtyřleté maturitní studium “zadržuje” více “aktivních” žáků, má sice v současné době méně absolventů, ale zároveň i podstatně méně neúspěšných studentů. (Srov. tab. 11.)

Tab. 11. Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci, podle stavu studia a typu studia; z perspektivy typu studia.

| Typ studia          | Žák školy |      | Absolvent |      | Nedokončil |      | Celkem |     |
|---------------------|-----------|------|-----------|------|------------|------|--------|-----|
|                     | Počet     | v %  | Počet     | v %  | Počet      | v %  | Počet  | v % |
| S maturitou         | 208       | 77,6 | 35        | 13,1 | 25         | 9,3  | 269    | 100 |
| Bez maturity        | 249       | 64,2 | 72        | 18,6 | 67         | 17,3 | 388    | 100 |
| Rozšiřující studium | 7         | 43,7 | 8         | 50,0 | 1          | 6,3  | 15     | 100 |

Výzkum odhalil, že romští žáci maturitního studia přistupují jinak ke studiu než romští žáci nematuritních oborů. Tento klíč se stal vodítkem pro vysvětlení odlišné studijní úspěšnosti těchto žáků v jednotlivých krajích. Ukázalo se, že existuje přímá souvislost mezi úspěšností žáků v závislosti na typu studia a na kraji, v němž škola působí. Toto zjištění platí pro Prahu, Moravskoslezský kraj a Ústecký kraj. Zatímco lze říci, že v Praze romští žáci-žadatelé o dotaci zůstávají ve větší míře žáky svých škol, protože také studují náročnější střední školy, o romských žácích z Moravskoslezského kraje musíme konstatovat pravý opak. Tedy protože zde žáci studují především na odborných učilištích, učilištích či praktických školách, absolvuje jich vyšší procento, dlouho se ve škole “nezdrží” a častěji studia zanechávají.

Situace v Ústeckém kraji je zveličením situace v Moravskoslezském kraji. I když rozložení maturitních a nematuritních oborů a rozšiřujícího studia je naprosto srovnatelné, studijní úspěšnost žáků měřená poměrem studujících žáků, absolventů a neúspěšných je vyostřenější, kontrastnější. Vysvětlení lze hledat v úrovni studijních programů, do nichž romští žáci na severu Čech vstupují. Skutečnost, že v dvouletých praktických školách studovalo 61 romských žáků-žadatelů o dotaci, což je 40,7 % všech žáků v podsouboru za Ústecký kraj, to potvrzuje.

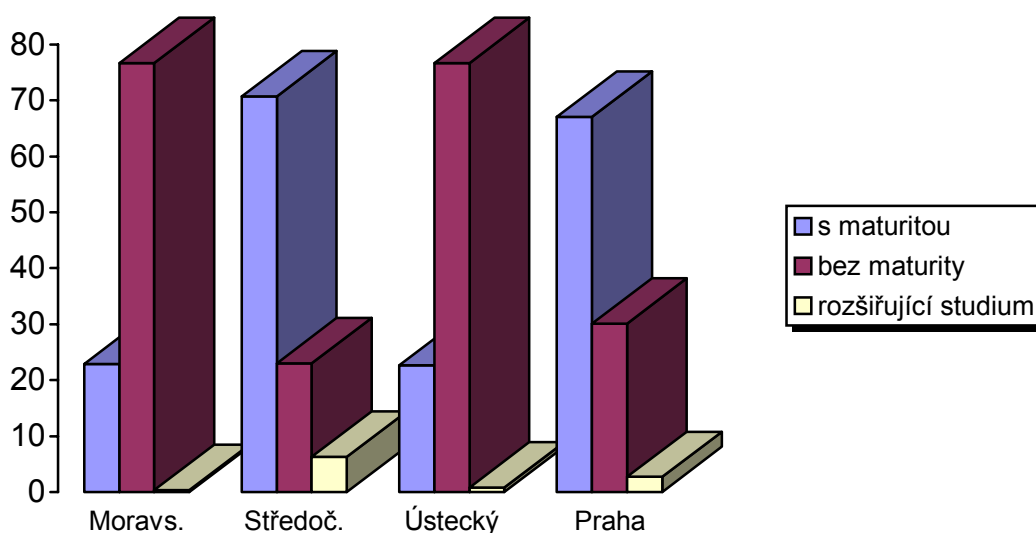
Zjištěnou determinaci typu studia a školní úspěšnosti bychom mohli očekávat i v posledním sledovaném kraji. Ale tomu není tak. Jak je možné, že Středočeský kraj, který z hlediska zastoupení maturitních oborů a rozšiřujícího studia předčí Prahu, se potýká se stejnými nešvary jako “učňovský” Moravskoslezský kraj? Vysvětlení lze spatřovat v existenci romské soukromé školy, jejíž žáci z hlediska své pozice a motivace ke studiu nejsou s největší pravděpodobností srovnatelní s žáky pražských výběrových škol.

Tato analýza ukázala, že úroveň vzdělávání Romů není v sledovaných krajích srovnatelná. Dalo by se říci, že někde dotační program pomáhá vychovávat budoucí romskou inteligenci, zatímco jinde je způsobem, jak vůbec nastolit myšlenku, aby romský žák setrval ve vzdělávacím procesu po patnáctém roce života.

Tab. 12. Počty sledovaných žáků, kteří v prvním pololetí roku 2003 žádali o dotaci, podle typu studia a kraje.

| Kraj            | s maturitou |      | bez maturity |      | rozšiřující |     | Celkem |     |
|-----------------|-------------|------|--------------|------|-------------|-----|--------|-----|
|                 | Počet       | v %  | Počet        | v %  | Počet       | v % | Počet  | v % |
| Moravskoslezský | 63          | 22,9 | 211          | 76,7 | 1           | 0,4 | 275    | 100 |
| Středočeský     | 123         | 70,7 | 40           | 23,0 | 11          | 6,3 | 174    | 100 |
| Ústecký         | 34          | 22,7 | 115          | 76,7 | 1           | 0,8 | 150    | 100 |
| Praha           | 49          | 67,1 | 22           | 30,1 | 2           | 2,7 | 73     | 100 |

Počty žáků podle kraje a typu studia (v %)



Úroveň vzdělávání Romů není v sledovaných krajích srovnatelná. Dalo by se říci, že někde dotační program pomáhá vychovávat budoucí romskou inteligenci, zatímco jinde je způsobem, jak vůbec nastolit myšlenku, aby romský žák setrval ve vzdělávacím procesu po 15 roku života.

### Závěry

1. Romská populace se dosud vyrovnává s nižším zájmem o střední školství. Svědčí o tom jak vyšší procento romských žáků, kteří studia nedokončí, tak větší orientace na nematuritní vzdělávací obory.
2. V romské populaci ovšem dochází k přehodnocení vztahu ke vzdělání. Toto skutečnost dokládá rapidní nárůst počtu romských žáků středních škol, kteří se do školy "vrací". Skutečnost, že spatřují v doplnění svého vzdělání osobní přínos, dokládá i nízká míra jejich selhávání ve studiu.

3. Zodpovědný vztah ke studiu převažuje především u studentů maturitních oborů, a to především na školách, které nejsou úzce orientovány na potřeby romské populace.
4. Naopak školy, které jsou orientovány především na vzdělávání Romů, školy sociálně právního zaměření, se stále vyrovnávají s vyšší mírou fluktuace.
5. Nejen zde, ale také na školách učňovských je v tomto ohledu klíčový první ročník. Po jeho skončení opouští studium téměř pětina romských žáků. V následujících ročnících se procento neúspěšných snižuje.
6. Přes nižší míru úspěšnosti svých žáků ve studiu hrají významnou roli ve středoškolském vzdělávání Romů právě školy, které připravují speciální vzdělávací programy pro žáky ze sociokulturně odlišného prostředí. Ony mají významný podíl na prosazování a naplňování ideje prohlubování vzdělanosti v romské populaci.
7. Jako zásadní se ukazuje se zjevná neproporcionalita ve skladbě oborů volených romskými žáky v jednotlivých krajích. Tato situace do značné míry souvisí s nehomogenitou romské populace, tedy s velkými lokálními rozdíly v míře integrace Romů do většinové společnosti. Tedy na jedné straně je Praha s vyrovnanou skladbou maturitních a nematuritních oborů, na straně druhé je Ústecký kraj, kde většina romských žáků směřuje do učňovského školství, nejednou dvouletých praktických škol. S ohledem na budoucí vývoj lze předpokládat, že se jednotlivé regiony přiblíží situaci v Praze. Směrování do maturitních oborů by se mělo stát žádoucí pro větší část romské populace.